

COLECȚIA POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

220

Experiența nu a reușit

Reflex spontan

PREȚUL 1 LEU

ARKADI şi BORIS STRUGAŢKI
U. R. S. S.

Reflex spontan

DIMITR IANAKIEV
R. P. B.

Experienţa nu a reuşit

Colecţia „Povestiri ştiinţifico-fantastice"

EDITATĂ DE REVISTA

ŞTIINŢĂ ŞI TEHNICĂ

Anul X — Nr. 220 — 15 ianuarie 1964

CITIȚI

în numărul viitor al Colecției

povestirea:

„Cetatea morților”

de VLADIMIR COLIN

Coperta-desen: DUMITRU IONESCU

ARKADI și BORIS STRUGAȚKI
U. R. S. S.

Reflex spontan

I

URM se plictisea.

De fapt plictiseala — reacție la uniformitate și monotonie, nemulțumirea de sine însuși, pierderea interesului pentru viață — nu este proprie decît omului și cîtorva animale. Pentru a te plictisi trebuie să ai un sistem nervos perfect organizat. Trebuie să poți să gîndești sau, cel puțin, să suferi. URM nu avea sistem nervos în sensul obișnuit al acestui cuvînt. El nu putea să gîndească și, încă mai puțin, să sufere. Nu știa decît să perceapă, să înregistreze și să acționeze. Și totuși fu cuprins de plictiseală.

După plecarea Stăpînului, în jurul lui nu mai rămăsese nici un lucru demn de reținut. Or, acumularea de amintiri devenise scopul existenței sale. Era posedat de o curiozitate niciodată satisfăcută, de o sete fără leac de a percepe și a înregistra cît mai mult. Toate faptele și fenomenele necunoscute erau bune pentru el, cu condiția ca poziția lor în timp și spațiu să facă din ele o sursă de senzații pentru cel puțin unul dintre cele cincisprezece organe de simț ale sale. Cînd în preajma lui nu se aflau nici fapte, nici fenomene necunoscute, trebuia să le caute.

Tot ceea ce se găsea împrejurul lui în acea clipă îi era cunoscut și răscunoscut, pînă la cel mai mic amă-

nunt, pînă la cea mai subtilă nuanță. Își amintea din primul moment al existenței sale de această vastă încăpere pătrată cu pereții cenușii și aspri, de tavanul scund și de ușa de fier. Aici domnea totdeauna același miros de metal incins și de ulei izolant. De undeva de sus răzbătea un zgomot surd și nelămurit, pe care oamenii nu puteau să-l distingă decît cu ajutorul aparatelor, dar pe care URM îl auzea foarte bine. Tuburile luminescente erau stinse, dar URM vedea perfect datorită luminii infraroșii și impulsiunii radarurilor sale.

Deci URM se plictisea și hotărî să pornească în căutarea unor impresii noi. De la plecarea Stăpînului trecuse jumătate de ceas. Și URM știa din experiență că nu se va întoarce curînd. Această ultimă circumstanță nu era lipsită de însemnătate. Într-o zi, URM făcuse de capul său o mică plimbare prin încăpere. Stăpînul îl surprinsese și făcuse astfel încît, devorat de curiozitate, URM nu mai putuse o vreme să se miște și nici măcar să-și rotească antena radarului.

URM se legănă și înaintă greoi. Podeaua de ciment răsună sub tălpile sale groase de cauciuc. URM se opri o clipă să asculte și chiar se aplecă. Dar în gama de sunete a vibrațiilor cimentului nu era nici unul necunoscut și URM își reluă mersul către peretele din față. Se apropie, gata să-l atingă. Peretele mirosea a beton umed și a fier ruginit. Nimic nou. Atunci URM făcu stînga-mprejur, zgîriind peretele cu cotul său de oțel, traversă camera în diagonală și se opri în fața ușii. Nu era chiar ușor s-o deschidă. O examină o clipă, comparînd ceea ce vedea cu ceea ce știa dinainte. Apoi întinse cleștele zimțat al mîinii sale stîngi, apucă cu dibăcie mînerul și-l întoarse. Ușa se deschise cu un scîrțîit prelung. În sfîrșit, un lucru interesant. Și timp de cîteva minute URM deschise și închise ușa, cînd mai repede, cînd mai încet, ascultînd și înregistrînd. Apoi trecu pragul și se pomeni în fața unei scări înguste și destul de înalte, cu trepte de piatră. URM numără instantaneu optsprezece pînă la primul palier, care era luminat. Știa ce sînt treptele și începu să le urce fără grabă. De pe palier, o altă scară — de lemn și cu zece trepte — ducea mai sus. La dreapta se deschidea un coridor larg. După o clipă de ezitare,

URM o luă la dreapta. Nu ştia de ce. Coridorul nu era mai interesant decît scara. E drept că aceasta era mult mai strîmtă.

Era cald şi coridorul era viu luminat de razele infraroşii care izvorau din cilindrii suspendaţi chiar deasupra parchetului. URM nu văzuse niciodată calorifere, aşa că cilindrii îi atraseră atenţia. Se aplecă şi apucă unul dintre ei, cu amîndoi cleştii. Se auzi un trosnet sec, urmat de un zgomot de metal sfărîmat şi un nor des de aburi calzi ţîşni spre plafon, strălucind ca o bucată de soare. O ţîşnitură de apă împroşcă picioarele lui URM. Fără să-i dea atenţie; acesta ridică cilindrul la înălţimea capului, îl examină, desprinse din carapacea care-i acoperea pieptul tijele suple ale micromanipulatoarelor şi studie cu atenţie ruptura cilindrului. Apoi micromanipulatoarele îşi reluară locul, cilindrul căzu pe parchet şi URM plecă, bălăcindu-se în băltoacele de apă. Cînd ajunse la capătul coridorului, o inscripţie roşie se aprinse deasupra unei uşi scunde. „Atenţie! Nu intraţi fără costum de protecţie!" citi URM. Cunoştea sensul cuvîntului „Atenţie!", dar ştia, de asemenea, că el se adresa totdeauna oamenilor. N-avea deci de ce să-l ia în seamă. Întinse braţul şi împinse uşa.

Înăuntru nu lipseau lucrurile noi şi interesante. URM se afla la intrarea unei săli vaste, pline cu obiecte de metal, de piatră şi material plastic. În mijloc se înălţa o construcţie cilindrică de beton, acoperită în partea superioară cu o placă de fier sau de plumb. Nenumărate cabluri porneau din ea către pereţii pe care se aflau mari panouri de marmură înţesate cu mînere şi cadrane lucitoare. Construcţia de beton era împrejmuită cu un grilaj de aramă. Tije strălucitoare, terminate cu cleşti asemănători mîinilor lui URM, atîrnau din tavan.

Mergînd fără zgomot pe lespezile podelei, URM se apropie de grilaj şi-i făcu înconjurul. Se opri o clipă şi-l înconjură din nou. Nu exista nici o trecere. Atunci URM întinse piciorul şi trecu fără greutate prin grilaj, luînd cu el cîteva sfărîmături agăţate de umeri. Se opri la doi paşi de construcţia de beton. Capul său rotund ca un glob se mişca prudent la dreapta şi la stînga. Scoicile de ebonit ale receptoarelor sale acustice se agitau în toate sensurile, antenele radarurilor tremurau. Acoperişul de-

plumb emitea raze infraroșii, sesizabile chiar în această sală foarte încălzită. Dar de acolo pornea și o radiație necunoscută. URM vedea foarte bine datorită aparatelor sale cu raze X și gama și i se păru că acoperișul era transparent și că dedesubtul lui se deschidea un puț strîmt și fără capăt, plin de o pulbere luminoasă. Din adîncurile memoriei sale, URM primi un ordin : Părăsește imediat aceste locuri ! Nu știa cînd și cine îi dăduse acest ordin. Fără îndoială că îl cunoștea venind pe lume, după cum cunoștea multe alte lucruri pe care nu le văzuse și nu le încercase niciodată. Totuși, nu se supuse. Curiozitatea fu mai puternică. Se aplecă asupra construcției de beton, întinse cleștii și, cu un efort, ridică acoperișul de plumb.

Un val de raze gama îl orbi. Pe panourile de marmură se aprinseră becuri roșii și o sirenă începu să urle. Prin mîinile sale, devenite transparente, URM zări interiorul puțului de beton ; lăsă capacul și spuse cu o voce de bas răgușit :

— Pericol ! Gefahr ! Danger !

Ecoul se rostogoli prin sală și se stinse. URM făcu stînga-mprejur și se grăbi spre ieșire. Șocul provocat de afluxul de particule radioactive înregistrat de aparatele sale de control îl împingea să părăsească sala. Desigur, nici cea mai penetrantă radiație, nici puternicele fluxuri de particule nu puteau să-i facă vreun rău. Ar fi putut chiar să poposească fără urmări în zona activă a reactorului. Dar, creîndu-l, stăpînii lui îl dăruiseră cu reflexul de a ocoli cît mai pe departe sursele de radiație intensă.

URM ieși pe coridor, închise cu grijă ușa în urma lui și, trecînd peste caloriferul pe care-l smulsese, ajunse din nou pe palier. Acolo zări imediat o persoană care cobora iute pe scara de lemn.

Persoana era mult mai mică decît Stăpînul. Purta veșminte de culoare deschisă, foarte largi, și părul de culoarea aurului îi era extrem de lung. URM nu văzuse niciodată ceva asemănător. Aspiră un pic de aer și simți mirosul cunoscut de liliac alb. Stăpînul avea cîteodată același miros, dar mai slab.

Pe palier era semiîntuneric, în timp ce scara din spatele fetei era viu luminată. Fără să observe imediat si-

lueta lui enormă, ea îi auzi pașii și se opri, întrebînd enervată :

— Cine-i acolo ? Tu ești, Ivașev ?

— Bună ziua, ce mai faceți ? spuse URM cu vocea lui răgușită.

Fata scoase un strigăt. Ieșind din întuneric, o umbră imensă înainta spre ea, o umbră cu un cap rotund și strălucitor, cu ochi mici de sticlă, cu umeri cuirasați de o lărgime de necrezut și cu brațe mari, articulate. URM puse piciorul pe prima treaptă de lemn și fata țipă din nou.

Nu i se întîmplase niciodată ca un om să nu-i răspundă la salut. Dar acest sunet straniu, pătrunzător și, fără îndoială, nearticulat, nu corespundea cu nici unul dintre răspunsurile standard cunoscute de URM. Interesat, el înaintă cu hotărîre către fata care se retrăgea. Treptele de lemn scîrțîiau sub pașii lui.

— Înapoi ! strigă fata.

URM se opri și își înclină capul, ascultînd.

— Înapoi, monstrule !

Cunoștea cuvîntul „Înapoi". La această comandă trebuia să se întoarcă și să facă cîțiva pași în direcția opusă, pînă la comanda „Stop". Dar ordinele le dădea de obicei Stăpînul și, pe deasupra, URM avea chef să-și continue cercetările. Urcă deci mai departe, pînă ce ajunse la intrarea unei camere mici, foarte luminoase.

— Înapoi ! Înapoi ! Înapoi ! striga fata.

Dar URM, cu toate că înainta mai încet decît ar fi putut, nu se mai oprea. Încăperea cu cele două birouri, cu scaunele, planșa de desen și dulapurile sale pline cu cărți și dosare groase îl interesa. În timp ce trăgea sertarele, deschidea dosarele și citea cu voce tare explicațiile scrise îngrijit cu tuș dedesubtul desenelor, fata se strecură în camera alăturată, se ghemui îndărătul unui divan și puse mîna pe telefon. URM o vedea, căci avea un receptor optic la ceafă, dar această mică făptură cu păr lung nu-l mai interesa. Călcînd peste hîrtiile răspîndite pe parchet, își continuă excursia. În spatele lui, fata striga la telefon :

— Nikolai Petrovici ! Nikolai Petrovici ! Eu sînt, Galea ! Nikolai Petrovici, URM a intrat în birou, URM al

dumneavoastră! Ursula-Robert-Maria... Ați înțeles?... Nu știu... L-am întîlnit cînd ieșea din sala reactorului... Da, da, a fost în sala reactorului... Cum? Pe cît se pare, nu!

URM nu întîrzie s-o asculte. Ieși în salon și încremeni ca lovit de trăsnet. Antenele negre ale radarurilor sale se agitau în toate direcțiile. Era uluit. Ceva strălucitor și rece era suspendat pe peretele din față. În razele infra-roșii, părea un pătrat cenușiu de nepătruns, și în razele obișnuite strălucea cu reflexe de argint. Dar nu asta îl uluia pe URM. În pătratul straniu vedea un monstru negru, cu un cap rotund, împănat cu antene care se agitau și nu reușea să priceapă unde se afla această ființă. Telemetrul vizual îl informase că pînă la obiectul necunoscut sînt doisprezece metri și opt centimetri, dar radarul dezmințise imediat această informație, indicînd: „Nu e nimic în afara unei suprafețe verticale netede, care se află la... șase metri și patru centimetri". URM nu mai văzuse niciodată ceva asemănător și niciodată radarul și receptorii vizuali nu-i furnizaseră informații atît de contradictorii. De la început organismul său fusese astfel conceput încît simțea nevoia să clarifice și să înțeleagă tot ceea ce întîlnea. Așa că înaintă cu hotărîre, notînd și înregistrînd ceea ce stabilea: „Distanța dată de telemetru este egală cu cea indicată de radar, înmulțită cu doi..." Intră în oglinda care se sfărîmă în bucăți și, lovindu-se de perete, se opri. Era limpede că nu mai avea ce face aici. URM rîcîi tencuiala, o mirosi, se întoarse și, fără să dea atenție paznicului palid ca un mort care se agățase de semnalul de alarmă, se îndreptă spre ieșire. Afară ningea și vîntul sufla în rafale. Întunecimi albe îl învăluiră.

II

Cînd Nikolai Petrovici puse receptorul în furcă, Piskunov ajunsese în antreu și se apucase să-și îmbrace șuba.

— Unde te duci?

— Acolo...

— *Nu te grăbi! Trebuie mai întîi să hotărîm ce-avem de făcut. Dacă maşina asta începe să zburde prin centrală...*

— *Centrala încă n-ar fi nimic, spuse Riabkin. Dar laboratoarele, depozitele... Şi dacă vine aici, în oraş?*

Nikolai Petrovici reflecta, concentrat. Piskunov, nerăbdător, sărea de pe un picior pe altul, cu mîna pe mînerul uşii.

— *Trebuie să alergăm acolo cu toţii, propuse timid Kostenko. Să-l găsim... şi... să-l imobilizăm.*

Piskunov făcu o strîmbătură, şi Riabkin, care răsucea cuierul căutîndu-şi haina, mormăi:

— *Uşor de zis... De unde vrei să-l apuci? De fundul pantalonilor?... O greutate de jumătate de tonă, trei sute de kilograme de forţă vie în fiecare pumn... Ai face mai bine să taci, Kostenko. Eşti nou aici şi nu ştii nimic...*

— *Am găsit, spuse Nikolai Petrovici cu o voce hotărîtă. Eu am să telefonez la dormitor ca să-i chem pe stagiari. Tu, Riabkin, aleargă la garaj... Pe naiba! E sîmbătă şi toţi sînt la club... Du-te totuşi şi găseşte cel puţin trei şoferi. Trebuie să scoată buldozerele. De acord, Piskunov?*

— *Da, da, şi mai ales repede! Numai că...*

— *Tu, Piskunov, te duci la institut. Caută să afli unde-i URM şi telefonează imediat la garaj. Kostenko, du-te cu el. Şi mai iute, mai iute, tovarăşi! Blestematul! Numai de n-ar trece dincolo de porţi!*

Îmbrăcîndu-şi hainele, ieşiră pe uşă cu toţii o dată. Riabkin alunecă şi-l lovi cu capul în spate pe Kostenko, care căzu în patru labe.

— *Neîndemînaticule!*

— *Ţi-ai pierdut ochelarii?*

— *Nu, merge...*

Vîntul mîna rafalele de zăpadă cu furie, şuiera printre fire şi urla în dantelăria de oţel a stîlpilor de înaltă tensiune. Ferestrele vilei desenau dreptunghiuri de lumină de un galben murdar pe nămeţi. În rest, totul era cufundat în întuneric.

— *Mă duc, spuse Riabkin. Fiţi atenţi, prieteni! Nu vă primejduiţi inutil!*

Se împiedică din nou, căzu şi timp de un minut se agită în zăpadă, înjurînd furtuna asta blestemată, pe

acest porc de URM şi, în general, pe toţi cei care aveau vreun amestec oarecare în această treabă. Apoi şuba sa de culoare deschisă apăru la poarta grădinii şi el dispăru în vîrtejurile de zăpadă.

Piskunov şi Kostenko o apucară pe şosea.

— Nu înţeleg, de ce buldozere? spuse Kostenko.

— Ai altă propunere?

— Nu-i vorba de asta... Pur şi simplu nu înţeleg. Vreţi să-l distrugeţi pe URM?

Piskunov suspină:

— Vrem să-l oprim.

Îşi ridică poalele şubei şi trecu peste un morman de zăpadă. Kostenko îl urmă încă nelămurit. În faţa lor se întindea un cîmp înzăpezit, dincolo de el un drum. De cealaltă parte a drumului se afla centrala electrică.

Luînd-o mai de-a dreptul, Piskunov intră pe un loc viran, unde în toamnă fuseseră puse temeliile unei noi clădiri. Kostenko îl auzi bombănind, în timp ce se împiedica de grămezile de cărămizi îngheţate şi de fiarele armăturii. Începea să fie greu de mers. Luminile institutului abia se mai zăreau prin învîrtejirea de zăpadă.

— Aşteaptă..., spuse în sfîrşit Kostenko. Devine dificil... Să ne odihnim un pic.

Piskunov se lăsă pe vine lîngă el.

...Ce se întîmplase oare? Îl cunoştea pe URM mai bine decît oricine de la institut. Fiecare şurub, fiecare electrod, fiecare bucăţică de sticlă a acestui splendid mecanism trecuse prin mîinile sale. Credea că poate să prevadă fiecare dintre mişcările lui în orice împrejurare. Şi iată că-şi părăsise pivniţa „fără autorizaţie" şi se plimba acum prin centrală. De ce?

Comportarea lui URM e comandată de „creierul" său, un aparat extrem de complex şi subtil, construit din spumă de germaniu şi de platină şi din ferită. Maşinile de calculat obişnuite au cîteva zeci de mii de celule, aceste organe elementare care primesc, păstrează şi dau semnale. Creierul lui URM cuprindea aproape optsprezece milioane de celule logice, ale căror programe prevedeau reacţiile la o multitudine de situaţii, la diferitele variaţii de împrejurări, ca şi executarea unui număr uriaş de operaţii. Ce putuse influenţa „creierul" lui URM, pro-

gramul său? Radiația motorului atomic? Nu, acesta era înconjurat de un puternic ecran protector de zirconiu, gadoliniu și oțel cu bor. În mod practic, nici un neutron, nici o singură rază gama nu poate să străpungă acest ecran. Atunci receptorii? Nu, astă seară încă erau în perfectă stare. Explicația comportării lui URM trebuie deci căutată în însuși „creierul" lui. În program, un program nou și complicat, pe care l-a stabilit chiar el, Piskunov... Programul... Iată despre ce-i vorba!

Piskunov se ridică încet.

— E un reflex spontan! spuse el. Evident, e un reflex spontan! Idiotul de mine!

Kostenko îl privi speriat:

— Cum? N-am înțeles...

— Eu am înțeles! E de la sine... Dar cui i-ar fi dat prin cap? Totul mergea atît de bine...

— Privește! strigă deodată Kostenko.

Scoase un „Ah!" și sări în picioare. Un fulger albastru tremurător lumină cerul cenușiu închis de deasupra institutului și, pe fondul acestei aurore, siluetele negre ale clădirilor se conturară foarte precise și, în același timp, aproape ireale în furtună. Linia luminoasă care marca limita institutului tremură și se stinse.

— Transformatorul! spuse Piskunov cu voce înăbușită. Substația se află exact în fața turnului reactorului: URM e acolo...

— Să alergăm! strigă Kostenko.

Se năpustiră. Vîntul îi răsturna, se cufundau în găuri pline de zăpadă. Cădeau, se ridicau și cădeau din nou.

— Mai repede, mai repede! spunea Piskunov.

Lacrimi smulse de vînt și de emoție îi curgeau pe obraji, îi înghețau pe gene, îl împiedicau să vadă. Îl apucă pe Kostenko de mînă și îl tîrî după el, continuînd să mormăie:

— Mai repede! Mai repede!

Fulgerul de deasupra institutului fusese observat și în oraș. O sirenă urlă, ferestrele vilelor în care locuiau gardienii se luminară. Raza orbitoare a unui proiector mătură cîmpul deschis, smulgînd din întuneric dunele de zăpadă și pilonii liniei de înaltă tensiune. Apoi lunecă pe zidul de piatră care înconjura institutul și se opri, în

sfîrşit, asupra porţilor lîngă care se agitau mici siluete negre.

— Cine-i... acolo? întrebă Kostenko, care se sufoca.

— Paznicii. Miliţia, fără îndoială...

Piskunov se opri, se frecă la ochi şi continuă, cu vocea sugrumată :

— Porţile... le-au închis. Bravo! Deci... URM este încă acolo.

Evident, fusese dată alarma. Acum nu unul, ci trei proiectoare scormoneau spaţiul, de-a lungul zidurilor institutului. Vîrtejuri de zăpadă dansau în lumina lor albastră. Printre urletele vîntului se auziră strigăte. Cineva înjură. Apoi începură să uruie nişte motoare şi se auzi zgomot de şenile: buldozerele uriaşe ieşeau din garaj.

— Priveşte, Kostenko, spuse Piskunov. Priveşte cu atenţie. Asistăm la cea mai extraordinară vînătoare din istoria umană. Priveşte atent, Kostenko!

Kostenko îi aruncă o privire piezişă şi i se păru că faţa inginerului e scăldată în lacrimi. Poate că din pricina vîntului...

Între timp, zgomotul şenilelor se deplasase spre dreapta. Buldozerele ajunseseră pe şosea. Se distingeau luminile farurilor lor.

— Cinci contra unu, murmură Piskunov. N-are nici o şansă.

Brusc, se petrecu parcă o schimbare de decor. Kostenko nu înţelese imediat ce se schimbase. Furtuna urla mai departe, vîrtejurile de zăpadă continuau să mături solul, motoarele buldozerelor uruiau mereu, inexorabile şi ameninţătoare. Doar reflectoarele nu mai scotoceau cîmpul. Se fixaseră asupra porţilor care erau acum larg deschise şi în preajma cărora nu se mai afla nimeni.

— Ce naiba se-ntîmplă? spuse Kostenko.

— Să fi...

Piskunov nu-şi isprăvi fraza. Îmboldiţi de acelaşi elan, alergară spre institut. Erau la abia două sute de paşi de porţi cînd Piskunov se lovi aproape de un om care alerga în sens invers, cu o puşcă în mînă. Înspăimîntat, omul urlă şi sări într-o parte, dar Piskunov îl apucă de umăr şi-l opri.

— Ce e?

Celălalt, înnebunit, voia să se elibereze, dar curînd își recăpătă sîngele rece și scoase o înjurătură.

— El a scăpat, spuse el. A scăpat. A dărîmat porțile și a fugit. Era gata să-l calce în picioare pe Makeev. Eu alerg după întăriri...

— Încotro a luat-o ?

Milițianul făcu un gest vag spre stînga :

— Parcă pe-acolo... Pe șosea...

— Atunci o să întîlnească buldozerele. Să mergem !

Deodată, ivindu-se din vijelie, ceva enorm înaintă spre ei. Lumini roșii și verzi îi făcură să clipească din ochi și o voce aspră pronunță fără nici o intonație :

— Bună ziua, ce mai faceți ?

— URM, oprește-te ! strigă Piskunov, cu o voce disperată.

Kostenko îl văzu pe milițian alergînd, pe Piskunov ridicînd brațele și agitîndu-și pumnii. Apoi silueta enormă, înconjurată de un nor de aburi, trecu prin fața lui, ridicînd sus picioarele și dispăru în zăpadă.

III

După ce închise cu grijă ușa, ca totdeauna, URM făcu un pas și se opri. Spațiul înconjurător era plin de sunete, de mișcări, de radiații. Un foc bengalic de unde radio ilumina noaptea. În fața lui URM, la treisprezece metri cincizeci, se afla o clădire scundă, cu ferestre mari zăbrelite, ale cărei ziduri radiau o strălucitoare lumină infraroșie. Dintr-acolo se auzea un bîzîit puternic. Fulgii de zăpadă se roteau cu milioanele prin văzduh, și cei care se așezau pe URM se topeau și se evaporau imediat, într-atît încălzise motorul atomic carapacea sa de oțel.

URM întoarse capul și hotărî că obiectul de studiu cel mai interesant era clădirea scundă. Găsi intrarea imediat, după cărarea care ducea pînă acolo. Edificiul era înconjurat de un rînd de brăduți și URM întîrzie puțin ca să frîngă un trunchi și să-l examineze. Apoi deschise ușa și intră într-o încăpere strîmtă.

Cei doi oameni așezați la masă săriră în picioare, privindu-l înspăimîntați. URM închise ușa, ba chiar trase zăvorul și se imobiliză în fața lor.

— Ce mai faceți ? spuse el.

— Tovarășul Piskunov ? întrebă unul dintre ei, năucit.

— Tovarășul Piskunov e plecat, răspunse URM pe un ton indiferent. Ce să-i transmit ?

Oamenii nu-l interesau. Ceea ce-i reținea atenția era o făptură mică și păroasă, ghemuită într-un colț. „E caldă, vie, are un miros pătrunzător, nu e om“, hotărî URM și spuse :

— Bună ziua, ce mai faceți ?

— Mr-r-r-r ! răspunse făptura cu curajul desperării, arătîndu-și dinții albi ascuțiți și se ghemui și mai mult în colțul său.

Foarte absorbit de cîine, URM rămăsese absolut indiferent față de milițieni, care profitaseră de asta ca să se baricadeze îndărătul mesei și al dulapului și își scoteau în grabă revolverele.

Cu coada între picioare, cîinele scheună și vru să fugă. Dar URM era mult mai rapid decît el, mult mai rapid decît orice animal. Fără zgomot, cu iuțeala fulgerului, corpul său se întoarse, brațul i se alungi și prinse cîinele. În aceeași clipă răsună o împușcătură : unul dintre milițieni își pierduse sîngele rece. Lovind cuirasa care alcătuia spatele lui URM, glonțul scoase un sunet metalic, ricoșă și se înfipse în perete. O bucată de tencuială căzu pe podea.

— Sidorenko, nu trage ! strigă celălalt milițian.

URM lăsă cîinele care tremura tot și-i fixă pe ce doi oameni palizi, dar hotărîți, care stăteau în fața lui cu armele în mîini. El adulmecă curios aerul îmbibat de mirosul necunoscut al pulberii fără fum. Cîinele se refugiase între picioarele milițienilor, dar URM nu-l mai luă în seamă. Se întoarse și se îndreptă către cealaltă ușă, pe care se vedeau un craniu și două tibii încrucișate, marcate de un fulger roșu. Stupefiați, milițienii îl văzură pipăind încuietoarea cu degetele sale ca niște clești. Ușa se deschise. Atunci, venindu-și în fire, se năpustiră pe urmele lui :

— Stai ! Înapoi ! Înapoi !

Se agăţau de şoldurile lui blindate, uitînd totul pe lume, pierduţi de groază la gîndul a ceea ce putea să facă monstrul de oţel pătrunzînd în centrală. Dar URM nici nu-i băgă în seamă. Eforturile lor n-aveau nici un efect. Era ca şi cum ar fi vrut să oprească un tractor din mers. Atunci, unul dintre ei, dîndu-l înlături pe celălalt, trase întregul încărcător cu ţeava revolverului lipită de capul robotului. Sala se umplu de zgomotul detunăturilor.

URM se clătină. Scoica de ebonit a receptorului său acustic drept zbură în ţăndări. Antena curbă a radarului fu smulsă şi rămase atîrnată de un fir. Bucăţi de sticlă sfărîmată căzură zăngănind.

URM nu fusese atacat niciodată pînă atunci. El nu avea instinctul autoapărării şi, desigur, n-avea şi nu putea să aibă nici o experienţă de luptă împotriva omului. Dar putea să confrunte faptele, să tragă concluzii logice şi să aleagă o linie de conduită care să-i garanteze maximum de securitate. Toate aceste operaţii mentale nu-i luară decît cîteva fracţiuni de secundă. Apoi se răsuci şi înaintă spre oameni, cu cleştii săi groaznici întinşi ameninţător.

Miliţienii se despărţiră. Unul se refugie îndărătul tabloului de distribuţie, iar celălalt sări după blindajul de oţel masiv al celui mai apropiat transformator, încărcîndu-şi în grabă revolverul.

— Sidorenko! Fugi în camera de gardă, telefonează, dă alarma! strigă el.

Dar Sidorenko nu izbuti să ajungă la uşă. URM se deplasa mult mai iute decît un om şi, imediat ce miliţianul ieşea dindărătul tabloului, din doi paşi era lîngă el.

Atunci încercară să iasă în acelaşi timp. Zadarnic. URM alerga de la tablou la transformator cu viteza unui expres.

În urma unei mişcări neîndemînatice a robotului, tabloul se crăpase în două. Vîntul sufla prin geamurile sparte de gloanţe.

În cele din urmă, acest joc îl plictisi pe URM şi el hotărî să nu se mai ocupe de cei doi oameni. Se opri brusc în faţa transformatorului şi-şi băgă mîna sub blindajul de protecţie. Miliţienii profitară de acest răgaz ca să ţîşnească în camera de gardă. În aceeaşi clipă răsună un

trosnet asurzitor și un fulger albastru umplu încăperea cu strălucirea sa orbitoare. Lumina se stinse. Un miros acru de metal ars, de fum, de lac topit se răspîndi pretutindeni. Buimăciți, milițienii nu înțeleseră imediat ce se întîmplase. Apoi zgomotul unor pași grei răsună în camera în care se refugiaseră, și o voce metalică spuse în întuneric :

— Bună ziua, ce mai faceți ?

Zăvorul căzu, ușa scîrțîi, silueta colțuroasă a monstrului de metal apăru o clipă în prag și ușa se închise din nou.

URM își continuă călătoria în curtea institutului, înfundîndu-se în zăpadă și ridicîndu-și picioarele mai sus ca de obicei. Întunecimea era atît de mare încît organul său vizual în infraroșu nu-i slujea în mod practic la nimic. Nu distingea decît un slab halou împrejurul pîntecului și al picioarelor sale, pe care se topeau și se evaporau fulgii de zăpadă. Cîteva siluete umane, ușor fosforescente, se iviră printre clădiri. Dar URM nu le dădu nici o atenție. El mergea orientîndu-se după radar, cu toate că nu mai putea să evalueze distanțele din pricina antenei smulse de gloanțe.

Îl interesau luminile îndepărtate ale orașului care scînteiau prin neguri și pe care fasciculele albastre ale proiectoarelor le făceau și mai captivante. Merse pînă lîngă zid, ezită și o luă la stînga. Știa foarte bine că în ziduri există totdeauna deschizături. Curînd ajunse la una dintre ele. Erau niște porți mari de fier. Și, mai ales, erau încuiate. De dincolo se auzeau voci neliniștite și, printr-o crăpătură, pătrundea o rază de lumină de un albastru strălucitor.

— Bună ziua, spuse URM și împinse porțile care, bine închise, nu cedară.

De departe se auzea un zornăit metalic. În spatele porților se petreceau fără îndoială lucruri foarte interesante. URM împinse mai tare, apoi se dădu înapoi, lăsă capul pe spate și se năpusti asupra porților, lovindu-le cu pieptul său blindat. Vocile de dincolo tăcură, apoi cineva strigă pe un ton șovăitor :

— Înapoi ! Atenție, nu trageți asupra diavolului ăsta !

— Bună ziua, ce mai faceți ? spuse URM.

Și, luîndu-și din nou avînt, se năpusti încă o dată. Porțile se prăbușiră, smulse din țîțînile care se dovediseră mai fragile decît broasca. URM trecu peste ele ca peste o punte, în timp ce milițienii se dădeau în lături, și se pomeni în plin cîmp, unde vijelia de zăpadă se dezlănțuia cu furie.

Înainta, abia reușind să-și păstreze echilibrul pe pămîntul arat și acoperit cu zăpadă mișcătoare. Deodată, solul se prăbuși sub pașii lui și căzu în zăpadă, care se evapora în contact cu metalul încins. URM nu mai căzuse niciodată. Totuși se sprijini imediat în mîini, brațele i se alungiră la maximum, genunchii i se îndoiră și el se ridică.

O dată în picioare, rămase o clipă nemișcat, cercetînd ceea ce se petrecea în jurul lui. În față, luminile vilelor scînteiau în noapte. În stînga, foarte aproape, se agitau trei siluete umane. Mai departe se auzea uruitul unor mașini care înaintau una după alta către porți.

Trecînd pe lîngă oameni, URM îi salută, recunoscînd într-unul dintre ei pe Stăpîn, cel care putea să-l priveze de posibilitatea de a se deplasa. URM își amintea foarte bine de asta, așa că grăbi pasul. Stăpînul rămase în urmă și dispăru în vîrtejurile de zăpadă.

URM ajunse pe șosea și, imediat, o lumină strălucitoare îl scăldă din cap pînă-n picioare. Monștri metalici gigantici, purtînd în fața lor scuturi grele, veneau spre el. Se opriră, suflînd cu mînie.

În picioare, la cinci pași de primul buldozer, URM își rotea capul de la stînga la dreapta, repetînd :

— Bună ziua, ce mai faceți ?

IV

Nikolai Petrovici sări de pe buldozer. Speriat, șoferul strigă :

— Încotro, tovarășe inginer ?

În aceeași clipă, Piskunov apăru pe șosea. Zburlit tot (își pierduse căciula de blană alergînd), cu mîinile înfun-

date în buzunarele șubei, el ocoli buldozerul și se opri în fața lui URM. Între ei erau abia cinci pași. Asemenea unui turn, URM îl domina pe inginer cu întreaga lui statură. Șoldurile îi străluceau în lumina farurilor, pîntecele înconjurat de un nor de aburi îi era umed. Capul său rotund, cu ochii mici de sticlă ca scoicile receptoarelor acustice, cu niște urechi clăpăuge și cu antena radarului ridicată ca un corn, te ducea cu gîndul la măștile stranii și caraghioase pe care băieții de la țară le fac din pepeni ca să sperie fetele. El își legăna capul în cadență și urmărea fiecare mișcare a lui Piskunov.

— URM, ascultă-mi ordinele!

URM răspunse:

— Sînt gata.

Cineva izbucni într-un rîs nervos.

Piskunov făcu cîțiva pași și puse mîna lui înmănușată pe pieptul lui URM. Degetele îi alunecară rapid pe cuirasă, căutînd punctul esențial, întrerupătorul circuitului care lega creierul robotului cu sistemul de forță și de mișcare. Atunci se petrecu un lucru neașteptat pentru toți, în afară de Piskunov, care se temea de el mai mult ca de orice. Memoria lui URM păstrase asociații, legînd acest gest al Stăpînului de o bruscă incapacitate de a se mișca. Degetele lui Piskunov abia atinseseră cheia, cînd robotul se întoarse cu tot corpul dintr-o dată. Brațul său de oțel trecu pe deasupra capului lui Piskunov, care se feri în ultima clipă. Fără să se grăbească, URM făcu cale-ntoarsă. Nikolai Petrovici fu cel dintîi care-și recăpătă sîngele rece.

— Ei, băieți! strigă el. Încercuiți-l cu buldozerele! Tăiați-i drumul spre porți... Piskunov! Ei, Piskunov!

Dar Piskunov nu-l asculta. În timp ce buldozerele înaintau de ambele părți ale șoselei, ridicînd nori de zăpadă, el alerga după URM.

— Stop, URM! strigă el cu o voce ascuțită. Oprește-te, animalule! Înapoi! Înapoi!

Abia mai putea să respire. URM mergea din ce în ce mai repede și distanța dintre ei se mărea. În sfîrșit, Piskunov se opri, își băgă mîinile-n buzunare și, cu capul vîrît între umeri, îl privi pe URM îndepărtîndu-se. Niko-

lai Petrovici și Riabkin îl ajunseră din urmă. Kostenko sosi ultimul.

— Chiar avea rost să fugi! spuse Nikolai Petrovici supărat.

Piskunov păru să nu-l fi auzit.

— Nu se mai supune, murmură el. Înțelegi, Nikolai? Nu se mai supune. Un reflex spontan... E limpede ca apa de izvor.

Nikolai Petrovici dădu din cap:

— Și eu m-am gîndit la fel.

— Ce poveste! exclamă Riabkin. E ca și cum ai lăsa trenurile să-și aleagă ele însele orașul și ruta.

— Ce-nseamnă reflex spontan? întrebă timid Kostenko.

Nimeni nu-i răspunse.

— Oricum, e magnific! spuse Nikolai Petrovici.

Își suflă nasul cu zgomot, băgă batista în buzunar și reluă:

— Nu se mai supune! Asta-i bună...

— Să mergem! hotărî Piskunov.

Între timp, buldozerele se desfășuraseră în semicerc și se apropiau de URM, care-și vedea de drum liniștit. Unul dintre ele îi ieși în față pe șosea, altul venea din spate, iar celelalte trei se grăbeau din laturi, două din stînga și unul din dreapta. URM observase de mult că încearcă să-l înconjure, dar, fără să le dea atenție, continuă să înainteze pînă ce lovi unul dintre ele cu pieptul. Împinse, buldozerul se mișcă puțin și șoferul apucă manetele de comandă. URM se dădu înapoi, își luă vînt și se aruncă asupra mașinii. Se auzi un zgomot de fiare care se ciocnesc, scoțînd scîntei. În aceeași clipă, al doilea buldozer își lipi scutul de spatele lui URM, care se imobiliză, rotindu-și doar capul de jur împrejur. Asemenea unor șerpi negri, micromanipulatourele țîșniră de sub carapacea care-i acoperea pieptul, pipăiră partea superioară a scutului și dispărură din nou. Alte două buldozere se apropiară din stînga și din dreapta, blocînd ultimele ieșiri. URM era prizonier.

— Tovarăși ingineri! Tovarășe Piskunov! Ce facem acum? strigă șoferul primului buldozer.

— Tovarăşul Piskunov e plecat.. Ce să-i transmit? spuse URM.

Ridică pumnul şi lovi scutul de metal. Apoi reîncepu. Lovea cu regularitate, ca un boxer la antrenament, înclinîndu-se uşor de fiecare dată. Jerbe de scîntei izvorau de sub pumnii săi enormi.

Piskunov, Nikolai Petrovici, Riabkin şi Kostenko sosiră în goană.

— Trebuie să facem ceva, repede, spuse Riabkin neliniştit. O să se schilodească!

Fără un cuvînt, Piskunov se urcă pe şenila buldozerului, dar Riabkin îl apucă de poalele şubei şi îl trase înapoi.

— Ce faci? îl întrebă Piskunov iritat.

— Eşti singurul care-l cunoaşte pe URM în cele mai mici amănunte, răspunse Riabkin. Dacă te loveşte... e o treabă care poate dura luni de zile. Trebuie să încerce altcineva.

— Are dreptate, îl sprijini Nikolai Petrovici. Am să...

Unul dintre muncitorii care-i înconjurau pe ingineri interveni:

— Alegeţi dintre noi! Sîntem mai tineri, mai sprinteni.

— Mă duc eu, spuse Kostenko, cu un aer sumbru.

Nikolai Petrovici le aruncă o privire ironică:

— Cine dintre voi ştie ce trebuie făcut?

Tăcură.

— Vedeţi? Numai eu ştiu. Aşa că dacă mi se întîmplă... ceva... chemaţi-i pe asistenţi. Nu-l lăsaţi pe Piskunov să se apropie!

Îşi scoase şuba şi se urcă pe buldozer. Piskunov încercă să se smulgă din strînsoarea lui Riabkin.

— Lasă-mă, Riabkin! E o prostie! Eu însumi trebuie să...

Riabkin nu răspunse. Kostenko trecu de cealaltă parte şi-şi lăsă mîna greu pe umărul lui Piskunov, care se linişti, şi, muşcîndu-şi buzele, începu să-l urmărească pe Nikolai Petrovici.

URM continua să se zbată. Partea inferioară a trupului său era ţinută solid de buldozere, dar partea superioară era liberă. Iute ca fulgerul, el se întorcea dintr-o

parte într-alta, lovind scuturile buldozerelor cu pumnii săi de fier. Rotogoale de aburi urcau în jurul lui în întuneric. „Trei sute de kilograme de forță vie în fiecare pumn“, își aminti Kostenko.

Cu dinții strînși, ghemuit între buldozere la picioarele lui URM, Nikolai Petrovici aștepta momentul favorabil. Zgomotul metalului lovit îi răsuna dureros în urechi. Știa că URM îl observase. Din cînd în cînd, ochii de sticlă se opreau asupra lui.

— Încetișor, încetișor, murmura Nikolai Petrovici din vîrful buzelor. Încetișor, prietene! Nu lovi atît de tare, prostule!

Deodată, un sunet nou se auzi sub lovituri. Ceva cedase. Era brațul lui URM sau scutul unui buldozer? Nu se mai putea aștepta. Nikolai Petrovici plonjă sub pumnul lui URM și se lipi de trupul lui. Și din nou URM îi ului pe toți. Brațele îi căzură. Zgomotul încetă. Se auziră din nou urletul furtunii pe cîmp și uruitul motoarelor. Palid și scăldat în sudoare, Nikolai Petrovici se ridică și întinse mîna către pieptul lui URM. Se auzi un pocnet sec. Luminile roșii și verzi care străluceau pe umerii lui URM se stinseră.

— S-a făcut! suspină Piskunov și închise ochii.

Imediat toată lumea începu să vorbească exagerat de tare, pretutindeni se auziră rîsete și glume. Șoferii îl ajutară pe Nikolai Petrovici să coboare. Piskunov îl îmbrățișă.

— Acum, haidem la institut, spuse el. Avem de lucru. Ne va trebui poate o săptămînă, o lună... Dar e necesar să-l descotorosim pe URM de capriciile lui și să facem din el un adevărat instrument universal de lucru. *

V

— Ce s-a petrecut deci cu URM? întrebă Kostenko. Și ce este un reflex spontan?

Rupt de oboseală, cu chipul tras după această noapte albă și agitată, Nikolai Petrovici răspunse:

---

* În rusește: Universalnaia Raboceaia Mașina (n. tr.).

— Vezi tu, URM a fost construit la comanda Departamentului comunicațiilor interplanetare. Ceea ce-l deosebește de cele mai complexe mașini cibernetice este faptul că a fost conceput să lucreze în condiții pe care nici programatorul cel mai genial nu le poate prevedea. De pildă, cine poate ști care vor fi condițiile pe Venus? Poate că planeta e acoperită în întregime de oceane sau de pustiu... poate că de junglă sau de lavă arzătoare. Nu e posibil să trimiți acolo oameni. E prea periculos. Așa că vor fi trimiși zeci de URM-i. Dar ce program să le impui?... Din păcate, nivelul actual al ciberneticii nu ne îngăduie să-i învățăm să „gîndească" abstract...

— Adică?

— Ei bine... Închipuie-ți că trimitem o mașină cibernetică să prospecteze un loc necunoscut: să constate natura terenului, să descopere existența mineralelor, a florei și faunei etc. Noi vrem să facă înconjurul locului respectiv, apoi să traverseze cercul astfel trasat prin mijloc, de la Nord la Sud. Dacă știm că terenul e neted ca masa asta, mașina cibernetică poate fi extrem de simplă: unul sau două receptoare, o busolă giroscopică și cîteva relee. Zeci de mii de mașini de felul acesta conduc actualmente tractoarele și secerătoarele-legătoare automotoare pe cîmpurile sovhozurilor. Pentru asta, repet, trebuie ca terenul să fie relativ neted și, cum se spune, fără capcane. Dar cum să facem dacă nu-l cunoaștem? Dacă e plin de rîpe, de rîuri adînci, de mlaștini? Robotul nostru riscă să se sfărîme, să se înece sau să se înnămolească... În vederea unor astfel de eventualități, trebuie să-l înzestrăm cu un „creier" mai complex, să-i furnizăm un program mult mai amănunțit. De pildă, putem să-l „deprindem" pe robot să caute vadurile, să-i interzicem să se aventureze în locurile adînci sau să se apropie de marginea rîpelor. Putem să-l „învățăm" să evite obstacolele sau, dacă e posibil, să treacă peste ele, utilizînd diverse dispozitive, cum ar fi puternicul sistem stabilizator al lui URM sau brațele și picioarele sale... De asta l-am și înzestrat cu brațe și picioare, căci roțile sau șenilele sînt departe de a face față în toate cazurile.

— Toate sînt clare, spuse Kostenko nerăbdător. Ceea ce mă interesează...

— Altceva, continuă Nikolai Petrovici imperturbabil. Să spunem că programul nostru prevede că dacă robotul întîlneşte un zid trebuie să-l ocolească. Dar n-am ţinut seama că pe teren poate fi un desiş. Pentru robot va fi acelaşi lucru ca un zid şi se va apuca să-l ocolească, de vreme ce ar fi putut foarte bine să treacă prin el.

— Înţeleg, spuse Kostenko.

— Sau, temîndu-se să nu se înnămolească, l-am „deprins" să evite terenurile moi. Şi el evită arăturile, nisipurile, turba — care nu prezintă nici o primejdie. Iată motivele pentru care trebuia să-l „învăţăm" pe robot să acţioneze în orice condiţii, chiar cele mai extraordinare, chiar cele despre care n-avem cea mai mică idee. Maşina noastră trebuia să dobîndească noi calităţi, să „înţeleagă" că un desiş poate să prezinte aceleaşi caracteristici ca un zid, fiind de fapt altceva, şi că poate fi străbătut. Că dacă mlaştina declanşează semnalul „teren moale", nu e totuşi singura în stare să producă acest efect. Într-un cuvînt, robotul trebuia să se deprindă să facă abstracţie de relaţiile logice particulare de genul „teren moale-mlaştină" sau „obstacol gros oprind lumina-zid". Dar cum să-l „înveţi" asta ?... Piskunov a propus atunci să creăm o maşină care să-şi stabilească singură programul. „Creierul" lui URM a fost dotat cu un program care-l incită în primul rînd să umple celulele goale ale memoriei lui. Cu alte cuvinte, i-au inoculat lui URM „pasiunea" de a experimenta, de a căuta să afle lucruri noi. Acest program (pe care-l numim program intern) a fost aplicat pe programul principal şi se află în interacţiune cu el. Piskunov socotea că URM, aflîndu-se în faţa unui factor nou, neprevăzut, nu va da înapoi, nu va trece nepăsător, ci va căuta — în cadrul posibilităţilor oferite de programul principal — să ştie despre ce-i vorba şi apoi va depăşi obstacolul, dacă poate fi depăşit, sau va utiliza noile cunoştinţe în folosul programului principal. Înseamnă că, fără ajutorul omului, URM trebuia să aleagă linia de conduită cea mai avantajoasă în fiecare caz dat. La drept vorbind, noi credeam că teoretic e posibil, dar practic...

Combinarea programului intern cu programul principal a zămislit mii de posibilităţi noi şi neprevăzute de reacţie la influenţele exterioare. Piskunov le-a calificat

drept reflexe spontane. Aceste mici programe ivite spontan au înăbuşit, dacă se poate spune astfel, programul principal. Programul intern a devenit determinant şi URM a început „să se conducă“ el însuşi.

— Şi ce-i de făcut?

— O să apucăm pe alt drum, răspunse Nikolai Petrovici, întinzîndu-se şi căscînd. O să perfecţionăm capacităţile analitice ale „creierului“, sistemul de recepţie...

— Şi reflexul spontan? Nimeni nu se interesează de el?

— Şi încă cum! Piskunov are de pe acum o idee. URM-ii vor fi totuşi cei dintîi care vor pleca pe planetele necunoscute şi vor prospecta adîncurile submarine. Nu va fi nevoie să primejduim vieţi omeneşti... Ia ascultă, Kostenko, ce-ar fi să ne culcăm? Ai să lucrezi cu noi şi ai să ştii totul, pe cuvîntul meu!...

În romîneşte de
ION HOBANA

DIMITR IANAKIEV
R. P. B.

Experiența nu a reușit

Academicianul — poate cel mai tînăr academician din lume — țîșni din laborator și năvăli pe coridor. Cei ce nu-l cunoșteau n-ar fi gîndit că acest bărbat care urcă scările cîte trei trepte deodată conducea un institut de cercetări științifice. Părea mai curînd un flăcăiandru. Tinerețea fremăta în mișcările lui, în strălucirea privirilor, în zîmbetul ce-i juca pe buze. Tinerețea îi dădea avînt în cercetările cu care adesea uimise lumea științifică. Răsunetul succeselor lui îi făcea pe mulți să-l socotească mai curînd un ins norocos. Era des văzut la teatru și la concerte, totdeauna prea exuberant pentru personalitatea gravă a unui academician, așa cum și-o închipuie de obicei oamenii. Vîrstnicii, nemulțumiți de această comportare a lui, îl salutau cu oarecare răceală. Studenții și colaboratorii mai tineri îl divinizau. Impetuozitatea care clocotea în omul acesta va fierbe ca o șampanie înspumată pînă la ultima clipă a vieții lui.

În holul institutului îl aștepta un vizitator cu părul cărunt, cu tenul bronzat. Academicianul se opri la cîțiva pași de el, privi o clipă cercetător fața asta smeadă și, recunoscînd expresia ochilor, se zvîrli în brațele deschise.

— În sfîrșit! Ne vedem! Privindu-te, pot să cred că în cei douăzeci de ani trecuți și eu m-am schimbat.

— Desigur! rîse cu blîndețe oaspetele. Cînd te bărbierești în fiecare dimineață și te privești în oglindă, nu poți remarca schimbările ce se petrec.

— Cînd te-ai întors în țară? Rămîi multă vreme?

— Am venit ieri și s-ar putea ca mîine să și plec.

— Mă mir că te-ai gîndit în cele din urmă să vii să-l vezi pe cel cu care ai împărțit timp de zece ani o odăiță și o bancă scorojită!

— De data asta nu numai că m-am gîndit, dar am venit special pentru tine.

— Special pentru mine ți-ai întrerupt nesfîrșitele-ți explorări? Pentru mine i-ai părăsit pe negrii printre care

trăiești ? Pentru mine ți-ai lăsat la o parte cărțile, te-ai rupt de fauna și flora exotică ? Nu-mi vine să cred...

— Am luat primul avion, în dimineața asta.

— Ce mică-i lumea ! rîse academicianul. Și ce anume te-a făcut să gonești așa ?

— Anunțul la televiziune despre experiențele tale ! Am înțeles că ai descoperit cum se determină sexul la vitele de lapte. De cîteva luni locuiesc într-un sat foarte sărac de negri, în una dintre cele mai înapoiate ținuturi ale Africii... Dacă i-aș învăța pe acești oameni sărmani cum să se comporte în această privință cu dobitoacele lor, ei și-ar dubla, și-ar tripla în cîțiva ani turmele, lucru care pentru ei ar fi astăzi de o mare importanță.

— Ai rămas același ca acum douăzeci de ani ! zîmbi tînărul academician. Te voi ajuta. Îți arăt totul chiar în seara asta.

— Nu ! spuse oaspetele ridicîndu-se. Chiar acum !

. . . .

Pășeau amîndoi, tăcuți, prin vastul laborator.

— Taina determinării sexului, rosti încet, dar cu înflăcărare academicianul, se ascunde în împreunarea moleculelor din celula vie. În această particulă ultramicroscopică cu care începe zidirea vieții sînt elaborate ca într-o uriașă mașină cibernetică însușirile viitorului organism, înfățișarea, culoarea ochilor și a părului, iar pentru om chiar și temperamentul, înclinarea spre meditație sau acțiune, talentul pentru muzică sau desen. Totul e concentrat acolo ca într-un focos ! Privește prin ultramicroscop : în moleculă freamătă o viață tumultuoasă. Un rol important îl au cromozomii. Din punct de vedere biologic, numărul lor este constant pentru fiecare animal sau plantă. În celula ființei omenești există 46. Și e indiferent dacă-i vorba de o celulă a ochiului, a mușchilor sau a creierului. Celulele se multiplică prin sciziparitate : fiecare cromozom se secționează în două, cele două jumătăți se concentrează la polii celulei, care se rupe și se scindează la rîndul ei. În fiecare celulă nouă, numărul de cromozomi rămîne același. Altminteri se întîmplă în celulele sexuale, în care vom găsi doar jumătate din cîți cromozomi există în celelalte celule ale organismului. De pildă, dacă o specie are 46 de cromozomi, adică 23 de perechi de

cromozomi, celulele germinale ale speciei au numai cîte 23 de cromozomi. Grație fecundației se restabilesc cei 46 de cromozomi caracteristici speciei umane. Dar mai există ceva care pare neverosimil și poate să ne uimească.

— Ce anume? își ridică nerăbdător ochii de pe microscop oaspetele.

— Că la o anumită acțiune, biochimică, o celulă germinală din unul și același organism poate începe să se dividă. Așadar prin această înmulțire partenogenetică organismul se poate reproduce... Adică organismul dă o copie exactă după sine, fără să aibă nevoie de celălalt sex!

— Neverosimil!

— Adevărată minune! Dintr-o singură ființă, dintr-o singură matriță creată de natură se pot isca nenumărate ființe vii, identice. Din miile de ființe ale unei specii putem lua, să spunem, exemplarul cel mai mare și să-l repetăm de mii și de milioane de ori. Astfel am putea crea rase de animale cu o productivitate nemaivăzută și cu calități prodigioase!...

Tînărul academician vorbea cu înflăcărare. Cuvintele lui zugrăveau tablou după tablou; perspective uluitoare se iscau una din cealaltă. Te amețeau prin îndrăzneala lor. Și oaspetele, care înconjurase toată lumea și care văzuse multe ciudățenii, sta acum cutremurat, ca un elev căruia i se destăinuise o mare taină.

— Îți voi da metoda exactă a acestui lucru... De cîteva săptămîni, pentru mine această problemă a parcurs o etapă. Dar mai este altceva, pe care nu-l știe nimeni și pe care ți-l voi destăinui ție. Eu cred că experiența asta va fi lucrul cel mai însemnat pe care-l voi face pentru omenire.

Academicianul era peste măsură de tulburat. De-abia își găsi cheia strălucitoare din veriga cu chei din buzunar.

— Să mergem, spuse el, o să-ți arăt ceva. O experiență care acum îmi pare că e însăși rațiunea vieții mele. Fiindcă am cutezat să intru acolo unde era scris „Interzis", deoarece experiența mea pare atît de paradoxală, după cum pe vremuri părea teoria relativității a lui Einstein. Ești filozof și scriitor, omul fără prejudecăți pe care-l cunosc bine. În succesul experienței mele sînt încredințat mai mult decît sută la sută! Dar este ceva, este ceva în

ea care mă neliniştește... Sînt în același timp și îngrozit, și entuziasmat de ceea ce fac! Și-mi trebuie o minte calmă care să judece...

Au intrat în laborator, într-o încăpere rotundă și luminoasă, cu pereții de aluminiu care-i oglindeau pe cei doi bărbați din toate părțile. În mijlocul încăperii, pe o masă înaltă se afla un vas de sticlă; de pe masă se îndreptau spre vas o mulțime de tubulețe. Vasul era plin de o materie fluidă, străvezie și palpitîndă, în care înota o masă gelatinoasă roșiatică nu mai mare decît un pumn.

— Privește! șopti academicianul.

Oaspetele se aplecă deasupra vasului, privi și nu-și putu reține o exclamație. Deoarece masa gelatinoasă contura limpede un embrion uman cu un cap imens, cu mîini și picioare îndoite.

— Noi am reluat experiența făcută cîndva de profesorul Petrucci, răsună vocea academicianului. Dar spre deosebire de el, noi experimentăm o ființă omenească, o ființă care n-a rezultat din împreunarea unei femei cu un bărbat și nici măcar dintr-o celulă germinală feminină. Această ființă a provenit dintr-un spermatozoid, care s-a dezvoltat partenogenetic, zămislind rapid viața. Vei întreba: cine se află înăuntrul ei? Răspunsul este: eu. În fața ta se găsește o copie exactă după mine și, dacă vreau, mă pot repeta în zece; în o mie; în zece mii de copii. Natura a dat naștere originalului, iar noi putem trage după el cîte copii vrem. E suficient să ne placă. Dați-mi un Einstein, iar eu vă voi confecționa o mie de copii de-ale sale, ființe ce vor avea nu numai fizionomia lui exactă, dar și posibilitățile-i potențiale, genialitatea sa!...

Și însuflețit de propriile-i cuvinte, academicianul își fixă privirea încîntată asupra operei sale; către cel de-al doilea eu al său, care se zămislea acolo, îndărătul peretelui de sticlă; contemplă embrionul ale cărui celule se divideau după legi înscrise în particulele-i invizibile și creau o ființă vie, exact în felul în care în trupul mamei fusese conceput omul care acum privea experiența.

Academicianul măsură nervos încăperea, reflectîndu-se în pereții ca niște oglinzi, iar oaspetele se înfioră la gîndul nevoit că toate aceste dubluri vor prinde viață.

— E groaznic..., murmură el.

— La prima privire, da! e groaznic! se auzi vocea academicianului. Însă cred că nu este nimic rău în faptul că eu vreau să dau omenirii zeci de oameni geniali, pe care natura ni-i oferă, cu zgîrcenie, atît de rar? E adevărat că omul se realizează prin munca lui, dar noi nu contestăm că în celulă există înclinări ascunse şi latente, cum ar fi, de pildă, talentul. Or, dintr-o întîmplătoare uniune a celulelor sexuale masculine şi feminine, noi descoperim o ființă cu calități neobişnuite, o ființă pe care, subliniez acest lucru, după naşterea şi creşterea ei, munca îi va ajuta să se realizeze în deplinătatea puterilor sale. Bine. De ce, aşadar, dacă printre noi trăieşte un Beethoven sau un Picasso să nu-l păstrăm, să nu-l înmulțim? De ce să aşteptăm din nou întîmplătoarea generozitate a naturii? Cu descoperirea mea voi deschide o nouă eră în viața omenirii, era oamenilor geniali şi talentați, pe care-i voi reproduce în mii de exemplare!

— Şi totuşi asta nu va depinde numai de tine.

— Dar de cine? Experiența mea va reuşi. Mii de indicii îmi dovedesc acest lucru.

— Uiți materialul viu, oamenii după care veți face copii. Nu vor fi ei de acord, rosti cu fermitate oaspetele.

— Nu vor fi de acord egoiştii şi cei care nu vor să le fie întrecută faima. De astfel de oameni nici nu am trebuință.

— Nu. Nu vor fi de acord toți cei care n-au uitat că, înainte de orice, sînt oameni.

— Cum de îndrăzneşti! şi pe fruntea academicianului apărură vinişoare tremurătoare. Prinse cu amîndouă mîinile vasul strălucitor în care plutea ființa vie pe care o zămislise, masa roşiatică şi gelatinoasă care urma să se transforme în om, într-un al doilea „cel mai tînăr academician din lume"! E o experiență grandioasă!

— Grandioasă şi extraordinară! Priveşte-te şi vezi pe pereți reflectările chipului tău, care te urmăresc, care repetă fiecare mişcare a ta. Ai vrea ca ele să prindă viață, să se multiplice, să devină mii de copii de-ale tale, copii de genii, copii ale unor oameni turnați dintr-un singur calapod?! Oricît de ciudat ar părea acest lucru, el înseamnă, în acelaşi timp distrugerea omului.

[illegible] acest lucru va da lumii enorm de mult.

— Du-ţi ideea pînă la capăt şi vom putea vedea că ea va aduce mult mai multă pagubă decît folos. Va distruge farmecul, unicitatea naşterii fiecărui om. Natura nu reproduce în serie, ea creează ! spuse din nou sau mai curînd strigă oaspetele, vrînd parcă să-şi trezească prietenul din groaznicul său coşmar.

Un fior nervos trecu pe chipul academicianului. El lăsă braţele să-i cadă şi se dădu puţin îndărăt, privind masa fluidă şi tremurîndă, din care se zămislea fiinţa creată de el. Cu 35 de ani în urmă, el era identic cu acel embrion. Vocea îndepărtată şi străină a prietenului pătrundea ca o acuzare aprigă în creierul său înfierbîntat.

— La ce e nevoie de zece mii de Beethoveni, cînd omenirea nu cunoaşte decît unul ? Dacă ar fi gîndit ca tine, pictorii ar fi produs toată viaţa lor copii după genialii lor maeştri, Rafael, Rembrandt, Leonardo, şi ar fi încetat de a mai fi ei înşişi creatori. Omenirea are nevoie de noi exemplare minunate, nu de copii... Discipolii profesorului Petrucci au studiat embrionul crescut în retorte, dar cîţi oameni ar consimţi ca progeniturile lor să fie create în eprubete ? Nimeni ! Şi totuşi aceste experienţe au fost geniale, deoarece au dat o lovitură teoriilor idealiste şi prejudecăţilor religioase. Dar Petrucci n-a schimbat natura şi nu şi-a propus s-o schimbe.

...Pe cînd tu, cucerit de extraordinara idee, nu vrei să judeci în calitatea ta de om...

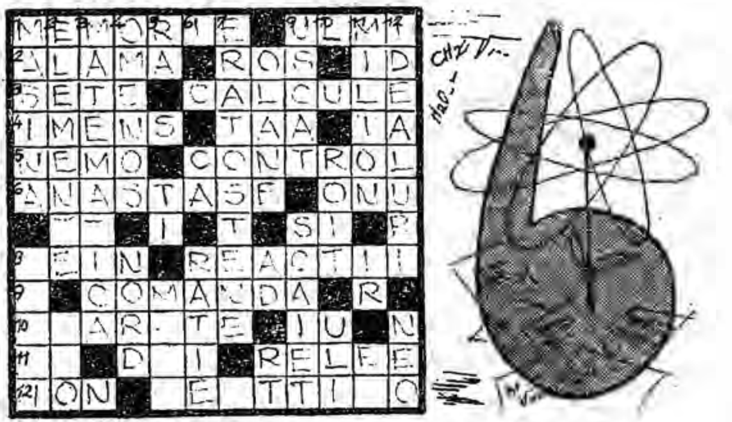
Academicianul tăcea. Congestionată, faţa lui parcă se învineţise. Ridică mîna şi o lumină se revărsă din ochii săi ; aceeaşi lumină tinerească şi bună, care cu puţin mai înainte se întunecase. Răsuci o manetă.

În vasul de sticlă masa gelatinoasă deodată păli. Şi începu să se scurgă. Oaspetele rămase cu privirile aţintite asupra vasului de sticlă, în care contururile embrionului se destrămaseră şi unde, în fundul strălucitor, zăcea un ghem zbîrcit şi sîngeriu. Cînd îşi ridică privirea, văzu chipul descompus al minunatului său prieten care murmură :

— Experienţa a fost neavenită, deoarece în natură toţi trebuie să fim creatori...

În romîneşte de
GHEORGHE DINU

ÎN LUMEA TEHNICII

ORIZONTAL : 1) Capacitatea aparatelor cibernetice de a acumula informații și a le prelucra — „Lumina de la..." piesă de Horia Lovinescu. 2) Aliaj des utilizat în confecționarea aparatajului de laborator — Tocit — Idem. 3) Comparativ des folosit pentru dorința de cunoaștere și culturalizare — Sînt realizate în timp record cu ajutorul mașinilor electronice. 4) Ca spațiul sideral — Teritoriu cu administrație autonomă în Italia de nord — Poftim. 5) Căpitan din galeria cutezătorilor eroi ai lui Jules Verne — Operație de detectare a defectelor realizată cu mare precizie de aparatele automate. 6) Nume bărbătesc — Organizația Națiunilor Unite. 7) Teșite ! — Simbolul siliciului. 8) Cenușiu (mold.) — Procese ce au loc în fizica nucleară și în chimie. 9) Operație efectuată de un sistem automat. 10) Dispozitive folosite pentru măsurarea diferitelor mărimi — Ilie Udrescu. 11) Două raze ! — Interjecție sau divinități romane — Elemente de legătură în sistemele automate. 12) Particulă... cu nume bărbătesc — Particulă fără sarcină și masă de repaus.

VERTICAL : 1) Sistem tehnic care servește la transformarea unei forme oarecare de energie în lucru mecanic util. 2) Se găsesc în tabelul lui Mendeleev — Prefix. 3) Știință exactă care cuprinde teoria alogaritmelor, calculul probabilităților etc. 4) Cumsecade — Punctul cardinal al... busolei. 5) Radiu în chimie — Pronumele... titaniului — Rîu, afluent al Rinului. 6) Puțin... calciu — Diferența constantă dintre termenii unei progresii aritmetice. 7) Celebru matematician grec și nu mai puțin celebru conducător al vestitei biblioteci din Alexandria (cca. 276 — cca. 196 î.e.n.). 8) Elemente pentru acoperișuri din țiglă — Prepoziție latină — Se află în... Carte ! 9) Partea solidă a suprafeței Pămîntului — Alt nume dat sticletelui. 10) Raid apicol — Păsări de pradă. 11) Cifră... astronomică — Pomadă — Sufix în chimie. 12) Visuri înaripate ale omenirii care prind tot mai mult viață pe baza cuceririlor științei — Prefix pentru nou.

ION PATRAȘCU

DEZLEGAREA JOCURILOR DIN NUMĂRUL TRECUT

STUDIIND VIAȚA : *1 Sulița — Spadă; 2 Animale — Itos; 3 Rece — Biologi ; 4 Plante — Roma ; 5 Et — So — Ban — Ri ; 6 Egipt — Sil — Ii ; 7 P — B — OASE — Așa; 8 Istorie — A — CK; 9 Acid — Statui; 10 TI — Om — IR — ITE; 11 Ramses — Tomis; 12 Ave — Genetica.*
MONOVERB BOTANIC : *Plantă.* MONOVERB ANTIC : *Sclav.*

Anecdote

● *Thales — unul din cei șapte înțelepți ai Greciei antice — a fost întrebat odată care era cel mai rar lucru pe care l-a întîlnit în viața lui.*

— Un tiran ajuns la bătrînețe — răspunse înțeleptul.

● *Un bogătaș din Atena se adresă poporului făcînd elogiul tiraniei. Din mulțime, cineva îi azvîrli un măr în cap.*

— Iată — îi spuse Diogene — primul fruct al învățăturii tale.

● *În ajunul unei bătălii, un general roman trimise de pe cîmpul de luptă următoarea scrisoare soției sale:*

„Sîntem gata să înfruntăm dușmanul. Trimite-l aici pe fiul meu. Doresc să fie lîngă mine în marea bătălie care va începe".

Feciorul generalului veni. Dar fiind un fricos și un laș se ascunse în momentul în care lupta se desfășura cu cea mai mare înverșunare. Mînios, tatăl își trimise odrasla acasă, cu următoarele rînduri către soție:

„Te-am rugat să-l trimiți pe fiul meu, dar mi l-ai trimis pe al dumitale!"

● *Ampère, de obicei extrem de distrat, acorda o atenție deosebită celor cu care se întreținea.*

Făcînd într-o zi unele cumpărături, el observă că negustorul îl încărca la socoteală și-i atrase atenția.

— Scuzați — zise negustorul — Mă înșelam...

— Încearcă cel puțin să te exprimi corect — ripostă savantul.

— Vrei să spui că mă înșelai.

● *— Vreau să scriu versuri, să devin poet — spuse un tînăr lui Victor Hugo.*

Acesta îi răspunse:

— Trebuie să fii prost ca să nu poți face două versuri, dar nebun de-a binelea să încerci să faci patru dacă n-ai talent.

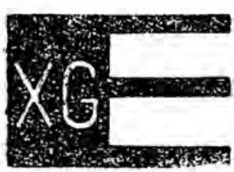
MONOVERB ÎN FIZICĂ

(4 — 8)

MONOVERB DARWINIAN

(4 — 7)

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"

2012

CLUB COLECȚIA Povestiri ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

cpsf.info

prelucrare
&
editor
Costin Teo Graur

i.m. Pompilu

Au scanat, corectat, prelucrat.

Ceea ce nu au fost în stare redacțiile Știință și tehnică sau cei care au dat să continue CPSF, au reușit, cu multă dăruire, muncă și cheltuială, acești entuziaști.

Lor trebuie să le mulțumim pentru că avem acum posibilitatea să (re)citim legendara Colecție.

clandher
flash_gordon
evilgheorghe
krokodyliu
progressivefan3
car_deva
coollo
fractalus
panionios
nid68
un anonim (RK)
Gyuri
hunyade
dl. Dan Lăzărescu
Cilly Willy
fizikant
Doru Filip
connieG

(dacă este omis cineva, vă rog un email și reparăm greșeala)

Abonaţi-vă la revista „Ştiinţă şi tehnică" — publicaţie lunară editată de C.C. al U.T.M. şi Consiliul pentru răspîndirea cunoştinţelor cultural-ştiinţifice. Abonamentele se primesc de către oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii pînă la data de 18 ale fiecărei luni, cu deservirea în luna următoare.

Revista se găseşte de vînzare la toate chioşcurile pentru difuzarea presei şi debitele O.C.L.

•• IANUARIE 1964

41 007